నాగలి

(చిన్నతనాన్నుంచీ నాతో అద్భుతమైన కలలుకన్న
శ్రీముష్టి లక్ష్మీనారాయణకు ఈకథ ప్రేమతో అంకితము)

౧

హృదయంలోని కల్మషాన్ని ఈవలావలకితోసివేసి, దాగిఉన్న సౌందర్యాన్ని బయటపెట్టే మంచిపాటలా నాగలిసాగిపోతూంది. సారింపబడి శ్రుతిస్వరాలు హాయిమంటూ పలుకుతూఉన్న వీణతీగెలులా ఆపొలంలో నాగేటిచాళ్ళు ప్రత్యక్ష మవుతూ ఉన్నవి. తెరచాపల్లా, ఆకాశంలో చొచ్చుకుపొయ్యే పక్షిరెక్కల్లా, తెల్లటి ఆదుక్కి ఎద్దులు రెండూ ముందుకు నడుస్తూన్నవి. శిష్యుని మనస్సు వ్యవసాయంచేసే పూజ్యుడైన గురువుల్లా, రైతు నాగలి వెనకాలే కొరడాతో ఎద్దులను అదలిస్తూ తోలుతూ ఉన్నాడు. గట్టుమీద కూర్చొని తన చిత్రలేఖన పుస్తకంలో ఆపొలం పొలం వెనకాల కొండలు, కొండలపైన మేఘాలు ఆకాశాన్ని, ఆ మబ్బుల్ని, ఆ కొండల్ని. అంచుల్ని, ఎగుపు రంగులు చిత్రిస్తూన్న అరుణ కిరణాల్ని, చెట్లని, పక్షుల్ని శ్యామలరావు కుంచెతో బొమ్మ వేస్తున్నాడు. శ్యామలరావు లోగొంతుకలో ఒకపాట పాడుకుంటున్నాడు.

“ తల్లి పెదవుల నృత్యదర్శన మ్మయ్యేటి
నవ్వులే తెల్లన్ని పువ్వులే దేవి,

తళ తళా కన్నులా మెలయించుకొంటులే
నా గేటిచాలులో నవ్యాంకురము దేవి!"

అలుముకుంటూ ఉన్న చీకట్లో ఎద్దులను విప్పుతూ ఉన్న రైతును చూసి శ్యామలరావు మళ్ళీ మళ్ళీ ఆచరణాన్నే పాడుకుంటూ తన రంగులు పెట్టె, చిత్రలేఖన పుస్తకమూ సర్దుకుని తనన్నే హింకుని ఖుల్లు చేసుకున్నాడు. అయిదుఅడుగుల ఎనిమిదిఅంగుళాల మనిషి, కొంచెం వంగి గుమ్మందాటి అపర్ణశాలలోని ముందర హాలులోకి అడుగుపెట్టేటప్పటికి "హాల్లోశ్యామ్! చీకటయ్యేదాకా చిత్రిస్తూ ఉన్నావే! అంత సౌందర్యవంతమైన వస్తువు యేం కనపడిందయ్యా?" అంటూ వదులుజడను వేసుకుంటూ ఉన్న స్వర్ణకుమారీదెవి తడికచాటునఉన్న గదిలోంచి చక్కావచ్చింది. శ్యామలరావు స్వర్ణకుమారిని చూసి పెదవుల్ని ప్రసరించే చిరునవ్వు హారికేన్ దీపపువెలుగులో కలిసిపోతూండగా, ప్రేమకాంతులు కళ్ళల్లో తొణికిసలాడుతూండగా

"అనేకవేల సంవత్సరాలనుంచి ఉన్న పురాతన విషయమే చిత్రిస్తూ ఉన్నాను. మీ పొలం దున్నడమే!"

"వ్యనసాయం మనస్సుని పాతేస్తుంది మెదడుని కట్టిబాధిస్తుంది- అంటావే! వ్యవసాయపు దృశ్యాలు, చిత్రలేఖనపు విషయాలు యెట్లా అవుతాయయ్యా? వ్యవసాయంలో రసస్వరూపం ఉందామరి?"

"వస్తువులో మొరటుతనం ఉండవచ్చుగాక! వస్తువు తుచ్ఛమైంది కావచ్చుగాక' ఆ వస్తువు కళావస్తువు కాగూడదనే ధర్మంఎక్కడ?"

"సుభావప్రసన్నమైన వస్తువే కళావస్తువుఅవుతుందని వాదిస్తావుగా!"

"ఒకనీచవస్తువు ప్రత్యేకార్థమును ఉత్తమమైన భావంతో ఈయ

లేక పోవచ్చునుగాని, ఆవస్తువు ఇతరవిషయముల సంబంధంచేత ఉత్తమ భావపూరితము కావచ్చుకాదా సొన్నసానీ! ”

“నన్ను సొన్నసానీ, గిన్నసానీ అని పిలవకు! నాకు ఒళ్ళుమండిపోయే కోపం వస్తుంది. పూర్ణమైన పేరుపెట్టి పిలవరాదూ?”

“ ఏదో కోపం మనస్సులో ఉంచుకొని, గానమాధుర్యమైన పేరుతో పిలిస్తే కోపం ఎందుకు స్వర్ణనామ్నీ!”

“ ఛీ! నీతో మాట్లాడడం బుద్ధితక్కువ. నీకు మా వ్యవసాయం ఇష్టంలేకపోతే, నాకెందుకుకోపం. అదుగో మా అన్నయ్య వస్తున్నాడు. ”

ఇంతట్లో స్వర్ణకుమారి అన్నగారు శ్రీనివాసరావు గుమ్మందగ్గిర తలవంచి లోపలికి వచ్చినాడు.

“ ఏమిటి పిల్లకాయలిద్దరూ దెబ్బలాడుకుంటున్నారు? బుద్ధితక్కువ! కోపం అంటున్నావేమిటి, చెల్లీ?”

“ ఈ స్నేహితుడుగారి మాటలు నీకు పథ్యం. నేను బుద్ధితక్కువదాన్నని అందరికీ తెలియునే తెలుసు. అదే అంటున్నాను!”

అని స్వర్ణకుమారి విసవిస లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

“ఆడవాళ్ళకి కోపంకూడా అందమేనోయ్, ”

అన్నాడు శామలారావు, నవ్వుతూను.

“విన్నానా సోన్, శ్యామం అనేమాట! కుక్కరులో భోజనంఅంతా ఉడికిందో లేదో చూశావా, లేదా? బొమ్మలతో కడుపునిండిన శ్యామానికి అన్నంకావాలో అక్కరలేదోకాని వ్యవసాయదారుణ్ణయిన నాకు వృకోదరత్వం అలవడింది. మొక్కపాతే కాలంలో స్నానంచేసి వస్తున్నాను ” అని శ్రీనివాసరావు స్నానాల గదిలోకి వెళ్ళిపోయాడు.

"ఇదో శాస్త్రకవిత్వరకపు వ్యవసాయదారుల భాషలా ఉందే" అంటూ శ్యామలరావు కాళ్ళుచేతులు కడుక్కోనేందుకు దొడ్లోకి వెళ్ళాడు.

౨

కుంతలూరు గ్రామానికి పది మైళ్ళదూరంలో రెండు కొండలమధ్య ప్రవహించే ఒక వాగుకి పెద్ద ఆనకట్ట కట్టి బ్రహ్మాండమైన చెరువు నిండించారు ప్రభుత్వంవారు. ఆ చెరువుక్రింద ఒక వెయ్యి ఎకరాలభూమి మాగాణి మొదలైన సాగుకావడానికి వీళ్ళున్నవి. ఆ భూమిఅంతా అడివిలా ఉండే రోజుల్లో ఇంగ్లీషు విద్యాపండితులైన యువకులనేకులు నిరుద్యోగులు సైతానుపాలనుపడి ఉండేవాళ్ళకి ఆభూమంతా పంచి యివ్వవలెనని అలజడి పుట్టింది. ప్రభుత్వంవారు మొట్టమొదట నూరు ఎకరాలు పదిమంది పట్టభద్రులకు పంచి యిచ్చేటట్టున్నూ, వ్యవసాయం పెట్టుబడికిగాను ఒక్కొక్కరికి అయిదేసి వందల రూపాయిలు అప్పుఇచ్చేటట్లును భూమి హక్కు పదిఏళ్ళవరకు ప్రభుత్వం వారికే ఉండేటట్లును, చివర అయిదుసంవత్సరాలు నూటికి పదిరూపాయిలవంతున పన్ను యిచ్చేటట్లును, అడ్వాన్సు సొమ్ము యావత్తూ పదియేళ్ళల్లో తీర్చుకోనేటట్లున్నూ మొదలైన షరతులతో భూమి యిచ్చువట్లు ఏర్పాటుచేశారు. దేహదారుఢ్యము, మనోదారుఢ్యము కూర్చుకొన్న పదిమందిని కేలకొలదవచ్చిన అభ్యర్థులతో ఏరుకున్నారు. అందులో శ్రీనివాసరావు ఒకడు. శ్రీనివాసరావూ, శ్యామలరావూ కాశీ విశ్వవిద్యాలయంలో సహాధ్యాయులు-M Sc. పట్టాలు పొందిన తరువాత వారిద్దరూ విడిపోయినారు. తనలో ఉండే లలితకళాచతురత్వాన్ని పైకి మొలిపించి విజృంభింపజేయడానికి ప్రసిద్ధికెక్కిన శాంతినికేతన లలితకళాశాలకు శ్రీ నందలాలు మహాశిల్పి పాదాలు పూజింప పోయినాడు శ్యామలరావు నాలుగేళ్ళు అయినతర్వాత చిత్రకళాకోవిదుడై అనేక

పరిదర్శనాలలో బహుమతీలంది ఆతడు ఆంధ్రదేశోన్ముఖుడైనాడు. చిన్నతనాన్నించి సహాధ్యాయుడైన శ్రీనివాసరావు చెల్లెలు స్వర్ణకుమారిని తన హృదయ సింహాసనంలో అధివసింపజేసుకున్నాడు, స్నేహితు లిద్దరికన్నా అయిదేండ్లు చిన్నదైన ఆ బాలిక వీరిద్దరూ M Sc. కాలేజీలో చదివే రోజుల్లో వారితో పాటే మకాం చేసి Inter చదువుతూ ఉండేది.

" స్వర్ణకుమారి ఏడాదిక్రిందటే B. A. పూర్తిచేసుకుని అన్నగారి వ్యవసాయంలో సాయం చేయడానికి తల్లిదండ్రుల అనుమతిమీద కుంతలూరు గ్రామంలో ఉన్న నూతన వ్యవసాయాశ్రమానికి చేరుకుంది. అప్పుడామెకు పందొమ్మిదేళ్ళు. నవయౌవని. దివ్యసుందరి. అలాంటి స్వర్ణకుమారిని మంచిముహూర్తంలో వివాహం చేసుకుని తన లలితకళకు వన్నెలు దిద్ది తనజీవితం దివ్యానందపూరితం చేసుకుందామని శ్యామలరావు ఉవ్విళ్ళూరుతూ ఉండటంచేత ఇంటికి వెళ్ళగానే తల్లిగారి హృదయం కలబడేటట్లు వారం రోజులయినా ఉండకుండానే శ్యామలరావు కుంతలూరు ప్రయాణమయ్యాడు. శ్యామలరావు అంటే స్వర్ణకుమారికి చిన్నతనంలోనే అయిదేళ్ళ బాలికగా ఉన్నప్పటినుంచీ ప్రేమే. తియ్యని మంథరమైన ఆతని గొంతుక విన్నా, గురుశిక్షణ లేకపోయినా అందాలు సేకరించుకోబోయే ఆతని చిత్రలేఖనాలు చూసినా ఆమెగుండె మధురంగా కొట్టుకునేది. చదువుకునే రోజుల్లోను, శలవురోజుల్లోను తన ఊళ్ళో ఉన్న ప్రసిద్ధికెక్కిన ఒక గాయకునిచేత ఆమె వీణపాట చెప్పించుకొన్నది శ్యామలుని కళకు తనవీణ దివ్యార్పణగా సంకల్పించుకున్న దా బాలిక.

శ్రీనివాసరావుకి చిన్నతనాన్నించి వ్యవసాయంఅంటే మహాఇష్టం పాతబడి నష్టదాయకమైన వ్యవసాయపురీతులన్ని నెమ్మది నెమ్మదిగామార్చి

శాస్త్రపరిశోధనా పూర్వకమైనమంచిపంటలు పండించే కొత్తమార్గాలు అవలంబించాలని అతనివాదన. కొద్ది రైతాంగమైన తండ్రిగారి కర్షకత్వానికి అనేకమార్పులు తీసుకువచ్చి, వీలైనప్పుడల్లా శ్రీనివాసరావు చక్కని వ్యవసాయపు పద్ధతులు ప్రవేశపెట్టించాడు. ఉద్యోగం లేకుండా వీధులవెంబడి తిరుగుతూ, లోకాన్ని తిట్టుకుంటూ జమీందారుల్నీ ధనాఢ్యుల్నీ పేరుతల్చుకుని పళ్ళుకొరుకుతూండే చదువుకున్నవాళ్ళంతా తిరిగి వ్యవసాయం, లోకి చేరిననాడే భరతదేశం బాగుపడుతుందని ఛాతీ విస్ఫారితంచేసి కళ్ళల్లో కాంతులు ప్రసరిస్తుండగా శ్రీనివాసరావు వాదిస్తూంటాడు.

ఈ విషయంలోనే శ్రీనివాసరావుకీ, శ్యామలరావుకీ భేదాభిప్రాయాలు కలిగాయి. నేల దున్నకోడానికి మెదడు దున్నకోడానికి ఉత్తరపు ధ్రువానికి, దక్షిణపు ధ్రువానికి ఉండే తేడా ఉంది అంటాడు శ్యామలరావు. ఒకదాని కొకటిసంబంధం ఉంటే ఒకదాని సహాయంవల్ల యింకొకటి విజృంభిస్తుందని శ్రీనివాసరావు వాదిస్తాడు. అన్నగారి వాదన దిట్టంగా బలపరుస్తుంది స్వర్ణకుమారి. ఏ 'యల్. టి.' పట్టానో చేతిలో పుచ్చుకుని "మేష్టరీపని మేష్టరీపని" అని దేశాలు తిరగకన్నా, భారత నారీమణి ఎంతచదువుకున్నా భర్తలకు సహాయంగా వ్యవసాయవృత్తే అవలంబించాలని తన అభ్యుదయ కాంక్షతో చక్కగా వాదిస్తుంది.

ఆ కారణంచేతనే పట్టభద్రురాలు కాగానే, నాగలి పట్టుకున్న అన్నగారికి అన్నం పట్టుకెళ్ళే ఆడబడుచు అయింది. అన్నగారికి పది ఎకరాల భూమిలోను ఒక ఎకరం తన స్వంతసేద్యానికి ఉంచుకుంది. రాత్రింబగళ్ళు కష్టపడి ఆ ఎకరంభూమి, పూలచెట్లతోను. కూరగాయల మొక్కల పాదులతోను, పండ్ల అంటులతోను, తిరిగి అమ్మేందుకు మొక్కలున్న కుండులతోను నింపివేసింది.

3

తనకూ, స్వర్ణకుమారికీ జరిగిన వాదననుగూర్చి ఆలోచించుకుంటూ భోజనం దగ్గిరికివచ్చి కూర్చున్నాడు శ్యామలరావు. వచ్చిన వారంరోజుల నుంచి ఎప్పుడూ పాటలుపాడుతూ తాను నవ్వుతూ, యితరులనునవ్విస్తూండే శ్యామలరావు చప్పగా చల్లగా భోజనందగ్గిరకూర్చుని తనవేపైనా చూడకుండా తలవాల్చుకొని ఉండడం స్వర్ణకుమారి చూసింది. ఆమె హృదయం ద్రవించిపోయింది. ఒత్తయిన జుట్టుతో వికసించిఉన్న అందమైన అతని తలను తనహృదయానికి అదుముకుని "నీమీద నాకెప్పుడూ కోపంకలగదు, శ్యామం, నీ భావాలకి తీరని విచారమేకాని" అని అందామని ఆమెకు గాఢమైన కాంక్ష కలిగింది.

"నామాటలకు కోపం వచ్చిందా యేమిటి, భోజనం తిన్నగా చెయ్యడంలేదు, శ్యామ్" అని స్వర్ణ అన్నది.

"నీ మాటలకు కోపం ఎందుకు, స్వర్ణా? గంగాకూలంలోని వెన్నెల లాంటి నీ హృదయం తల్చుకుంటూ యిక్కడికి వచ్చాను ఆ వెన్నెలలో ఎప్పుడు తేలిపోదామా అని ఆలోచిస్తున్నానంతే."

స్వర్ణకుమారి కళ్ళల్లో మెరుములు మెరసినవి శ్రీనివాసరావు, శ్యామలరావుని చూసి,

"ఒరే! శ్యామ్ నేను ఇంజనీరుతో మాట్లాడి ఏర్పాటుచేసి ఉంచాను. నువ్వు దరఖాస్తు పెట్టగానే నీ పది ఎకరాలు నీకు యిస్తారు. నువ్వు వ్యవసాయం పారంభించగానే నిజమైన భాగస్వామిని అవుతూ నీగృహిణి

నీయింటికి అవతరిస్తుందని ఓతాయిలంగారు నన్ను నీతో చెప్పమన్నారు ” అని అన్నాడు.

శ్యామలరావు మాట్లాడలేదు. అన్నగారి మాటలకు చిరునవ్వు నవ్వుకుంటూ ఉన్న స్వర్ణకుమారి శ్యామలుని మూనానికి నివ్వెరపోయి చూచింది.

భోజనాలయి కూర్చున్నారు. శ్యామలరావు సిగరెట్టు, శ్రీనివాసరావు చుట్ట కాల్చుకుంటూండగా స్వర్ణకుమారి తన తోటలో తయారైన తామలపాకులు రాసి చుడుతూంది. శ్యామలరావు తల వాచుకునే, “శీనూ! వ్యవసాయం చెయ్యడం నాకిష్టంలేదు. చదువుకూ, వ్యవసాయానికి సంబంధంలేదని నేను మొదటినుంచి వాదిస్తున్నాను. శ్రీనివాసరావు ఒకడు తప్ప బుట్టవచ్చుగాక! తక్కినవాళ్ళంతా కొద్దిరోజుల్లో నిజం గుర్తెరిగి నాగళ్ళు వడమధ్యాహ్న వదలి స్వగ్రామాలకి వెంచేస్తారని నా గట్టినమ్మకం. వ్యవసాయంచేసేవాళ్ళు వేరు; చదువుకున్న వాళ్ళు పరిశోధనలు చేసి శాస్త్ర పరిశోధనకు కొత్త అధ్యాయాలు చేర్చాలి. కళాదేవిని నూత్నపంథాలలో నడపాలి ఆమెకు నూత్నాలంకారాలు సమకూర్చాలి. అదీ నా ఉద్దేశ్యం స్వర్ణకు ఈ వ్యవసాయంవల్ల అద్భుతమైన అందంపోయి కర్కశమైన అదో రకపు అందం వచ్చింది. అయితే యేమి? తెనిసున్న వాడవు నువ్వైనా ఆమెకి బోధించి, నా వెంటపంపు. నేను బెజవాడలో ఒక లలితకళాశాలను యేర్పాటు చెయ్యదల్చుకున్నాను వెన్నెల కిరణాల్లా ప్రసరిస్తూ వీణతీగల్లోంచి దివ్య గాంధర్వాన్ని ఉద్భవింపచేసే ఆమె వేళ్ళు మొరటుబారి యెల్లా ఉన్నాయో చూడు! ఇంటికి రాగానే మీ నాన్నగారు ముహూర్తం పెట్టిస్తామన్నారు. ’ అని అన్నాడు ఈ మాటలు వింటూన్నకొద్దీ స్వర్ణకుమారికి మొహం జేవురించింది. చేతులు వణికినవి.

"అన్నయ్యా! శ్యామలరావు యిక్కడ వ్యవసాయం చెయ్యనక్కర లేదు. స్వర్ణకుమారి పెళ్ళిచేసుకోకుండానే అన్నగారికి సహాయం చేస్తూ యిక్కడే ఉంటుందని చెప్పు. రేపు రెండెడ్లబండి రైలుకి మీ శ్యామలరావుని తీసుకువెళ్ళే యేర్పాటు చేయించు" అని కళ్లనీళ్ళు తుడుచుకుంటూ లోపలికి వెళ్ళిపోయింది

౪

ఈ నూతనకర్షకాలయంలో ఒకవివాహంకాని యువకుడు ఉన్నాడు. భూపుత్రిలా ఉండే స్వర్ణకుమారి, నిజమైన బంగారుపోత్రివని ఆతనినమ్మకం. తనయింట మహారాణిలా ఆమెకు అధికారం ఇవ్వడానికి అతడు ఆశిస్తున్నాడు. ఈ రెండేళ్ళనుంచి తన హృదయదుర్గానికి ముట్టడిచేస్తూన్న ఈ వీరుణ్ణి దూర దూరంగానే ఉంచింది స్వర్ణకుమారి ఈనాడు శ్యామం తన్ను నట్టేటిలో వదలివెళ్ళి పోయినట్లు ఆమెకు తోచింది. దివ్యమూర్తిఅనుకున్న తనశ్యామం యింక తనవాడెట్లా అవుతాడు. తనహృదయం గ్రహించలేని వాడు తనకు కాదన్నట్లే! ప్రేమఅనేది ఉట్టిగాయ. అది మనుష్యులకుండే హృదయ దౌర్బల్యం గాని, ఉత్తమగుణం కానేకాదు ఆశయాలకు అందలేని ప్రేమతుచ్ఛమే అవుతుంది. వ్యవసాయంచేస్తూ తన అన్నగారితోబాటు నడుంకట్టుకున్న ఆ ఆశ్రమవాసి నిజమైన వీరుడు అతన్నితనకు స్వామిగాచేసుకుంటే అంతకన్న పవిత్రమైన త్యాగం ఇంకొకటి లేదు. తన హృదయవనంలో శ్యామలరావు విషపుమొక్క అయిపోయినాడు. ఆ మొక్కను కలుపు కింద తీసివెయ్యవలసిందే కదా! కళ్ళనీళ్ళుపెట్టుకుంటూ, నిద్రలేకుండా పక్కమీద దొర్లుతో రాత్రింతా స్వర్ణకుమారి జాగరం చేసింది.

తెల్లవారగల్లే శ్రీనివాసరావు చెల్లెలిగదిలోకి వచ్చి చూసేటప్పటికి వడిలిపోయినపువ్వులాఉన్న తనముఖం అన్నగారివైపు తిప్పి, స్వర్ణ "తోటలోకి వెళ్ళవేళఅయిందా,, అన్నయ్యా?" అనిప్రశ్నించింది.

"చెల్లీ! నిన్నుచూసి మరీ వెళ్ళమన్నా, శ్యామం బండెక్కి వెళ్ళి పోయినాడు. ప్రాణంలేని కట్టెలా ఉన్నాడు. మనస్సులో ఉండే ఆవేశాల వల్ల వచ్చేమాటలకు అర్థంలేదు. ప్రేమఅంటే భగవంతునియొక్క అవతారం అని నానమ్మకం, చెల్లీ! అల్లాంటి ప్రేమను చేతులార తోసిబుచ్చుకోడం మనదేవాలయం మనమే మన నెత్తిమీద కూలదోసుకున్నట్లవుతుంది. నిన్ను విడిచిపెట్టి శ్యామం నిజంగా ప్రాణం విడుస్తాడేమోనని భయం వేస్తోంది. ఎప్పటికైనా భార్యభర్త్రనుసరించ వలసినదేకదా చెల్లీ! నేను శ్యామానికి ఉత్తరం వ్రాస్తాను. నిన్ను యింటికి తీసుకువెళ్ళి దిగబెడతాను."

"అన్నయ్యా! నన్ను ఇంటిదగ్గిర దిగబెట్టే దారిలోనే ప్రాణాలు దిగబడతాయి."

"అంత వెఱ్ఱితనం ఉండకూడదు తల్లీ!"

"నాకు వెఱ్ఱితనమా? నీకా?"

కళ్ళనీళ్ళు కుక్కుకుంటూ స్వర్ణకుమారి దిండులోకి ముఖందూర్చి వెక్కి వెక్కి ఏడవడం ప్రారంభించింది. మంచంమీద పక్కనే కూర్చుని శ్రీనివాసరావు చెల్లెలి వీపు నిమురుతూ,

"చెల్లీ! నేను పొలంలోకి వెడుతున్నాను! తోటపని చూసుకో! ప్రయాణాల మాటలులేవు. అన్నమాటలు ఉఫ్న ఊదేస్తున్నాను" అని అన్నాడు.

చెల్లెలివైపు పది నిమిషాలు చూసి తలఊపుకుని పెదవి విరుచుకొని నెమ్మదిగా అడుగులు లెక్కెంటుకుంటూ వెళ్ళిపోయినాడు.

౨౪

స్నేహితుడైన శ్యామ్‌ని ఎల్లా ఒప్పించగలడు? చెల్లెలి మనస్సు ఎల్లా తిప్పగలడు. చిన్నతనాన్నుంచీ వీళ్ళద్దరి దాంపత్యమూ ఆతని ఊహాపథంలో ఎంతో ఆనందం సమకూరుస్తూ ఉండేది. శ్యామసుందరంమీద శ్రీనివాస రావుకు వెఱ్ఱికోపం వచ్చింది. ఆడవాళ్ళ హృదయాలు ఎంతకాలం మగ వాళ్ళ చేతుల్లో నలిపేస్తారు? పురుషుల ఆశయాలకూ, ఆశలకూ కాంక్ష లకూ బానిసలై ఆడవాళ్ళు ఎంతకాలం తుచ్ఛజీవితాలు నడుపుతూ ఉండాలి?

తన కింతవరకు ఏబాలికపైనా ప్రేమ ఉద్భవించలేదు. అట్టి ప్రేమ నిధానమైన బాలిక తన్ను వ్యవసాయం మానివేయమంటే మానివేయవల సిందేనా? అవును. ఆలాంటి దివ్యబాలిక తన్ను మానివేయుమంటే తలవంచి ఒప్పుకోవలసిందే!

ఈ ఆలోచనలతో శ్రీనివాసరావు పరధ్యానంగా వ్యవసాయం సాగించాడు ఆయన పరధ్యానం పెద్దపాలిమాసి "ఏమండి అయ్యగారూ! ఈవాల అదేంటోగా ఉన్నారు" అన్నాడు.

"అదీ లేదు, ఇదిలేదు పొలం దున్నటం ఈవాళ పూర్తిచెయ్యాలి సోమన్నా?"

"మీ ఎటుక నిద్రపోతోందండి బాబూ!"

"నా నిద్రే ఎద్దులలో ప్రతిఫలిస్తోంది సోమాయీ!"

రెండవ భాగము

౧

నెలలు గడిచాయి. శ్యామదగ్గిరనుంచి స్వర్ణకుగాని, శ్రీనివాసులకుగాని ఉత్తరంలేదు. స్వర్ణ ఇదివరకు శ్యామ్ తనకువ్రాసిన ఉత్తరాలన్నీ తిరిగి చదువుతుంది. ఆభాషా ఆ మాధుర్యమూ, ఆచిత్రవిచిత్రభావాలూ ఆమె హృదయాన్ని దహించివేశాయి. నిజంగా తన శ్యామ్ తనకు దూరమై పోతాడా? ఆతణ్ణి మళ్ళీ చూడడమే పడదా! నిన్ను సర్వకాలాలయందూ హృదయంలో అధివసింపచేసుకుని పూజిస్తూ ఉంటాను అనే వ్రాతలూ మాటలూ వట్టి గాలికబుర్లేనా? ఛీ దొంగస్నేహాలూ, దొంగప్రేమలూ, ఎవరికి కావాలి? అతడు శాంతి నికేతనంలో ఉన్నప్పుడు కాశీలో ఉన్న తనకడకురాని నెలలేదు. తనకు శలవులు వచ్చేటప్పటికి శాంతినికేతనాన్నుంచి మహావాయువులా తనకడకు చేరుకుని శ్యామం తన్ను ఎంత ప్రేమతో అజంతా మొదలైన దివ్య కళాక్షేత్రాలకు తీసుకొని వెళ్ళేవాడు అలాంటి ఆ ప్రేమికుడు తనకు ఇంక కానివాడేనా? తన ఆశయాలనూ తన్నూ ఎంత గౌరవిస్తున్నాడు ఈ సుబ్రహ్మణ్యం! వెఱ్ఱిమొఱ్ఱి బొమ్మలూ వెఱ్ఱిమొఱ్ఱి కవిత్వమూ సృష్టించలేకపోతే మనుష్యుడు కాడా ఏమిటి?

తన అన్నగారు కవా? గాయకుడా? చిత్రకారుడా?

◆ ◆ ◆ ◆

ప్రతివ్యక్తి జీవితంలోనూ ఎవరో ఒకరు ప్రవేశించి ఆ జీవితాన్ని సర్వవిధాలా భగ్నంచేస్తారు. ఎవరు ఈశ్యామ్? ఎవరు తాను! "స్వర్ణా! నా

నాటికి చిక్కి శల్యమైపోతున్నావు- నాలుగురోజులపాటు ఇంటికివెళ్ళి అక్కడ విశ్రాంతి తీసుకుని మళ్ళీరాకూడదూ? అమ్మ చేతిపాకము రుచి చూస్తే మళ్ళీ గులాబి బుగ్గలువేసుకు రావచ్చుగా?"

"నావంట బాగాలేదనా? పోనీ నువ్వుతినకు. ఆమాటక్కి మొదట చెప్పలేకపోయావూ!"

"ఇంతట్లో కోపమా? ఎవరివంట వారికిరుచికాదంటారుగా!"

"అమ్మకు ఎవరు వంట చేసిపెడుతున్నారు- అమ్మ చిక్కిపోయిందా? నావంటనీకు సహించకపోవచ్చును- వంటవాణ్ణి పెట్టుకో!"

"ఈమధ్య నీకు మాటలాడితే కోపంవస్తూంది- కోపదేవత వయిపోతున్నావు- నీవంట నాకు ఎంతో అద్భుతంగా ఉంటుంది చెల్లీ! ఇంక శ్యామ్ ఉన్నన్నాళ్ళు ఒకటే పొగడేవాడు నీ వంటని-"

"శ్యామ్ పేరు నా దగ్గరతీసుకురాకు- ఎంతచెప్పినా నువ్వు శ్యామ్ పక్షమే" అని నీళ్ళురాని ఎఱ్ఱని పొడికళ్ళతో లోపలికి వెళ్ళిపోయింది స్వర్ణకుమారీదేవి-

శ్యామలరావు వెళ్ళిపోయినప్పటినుంచీ ఆమెకు తోటఅంటే భక్తి గౌరవ్యమైంది- ఆమెలో పోషించవలసిన ప్రేమంతా ఆమె పూలవనవాటికలో సర్వవర్ణ స్వరూపాలైన పూవులై వికసించినది ఆమెలోని ఆశా సాఫల్యత బొప్పాసిపళ్ళయి, నిమ్మపళ్ళయి, దానిమ్మపళ్ళయి ఫలించినది- ఆమెతోట కలకలలాడి పోతూన్నది.

ఈ తోటవిషయంలో సుబ్రహ్మణ్యము స్వర్ణకుమారికి సైదోడువాడోడైనాడు- ఆమెమాటే అతనికి రాజశాసనము- ఆమె ఎంత చిన్న కోర్కె కోరినా అతడు తనమహద్భాగ్యం క్రింద ఎంచుకొని నిర్వర్తిస్తూన్నాడు. తన వ్యవసాయస్థితి తగ్గిపోతూన్నదని అతడు గమనించటములేదు స్వర్ణకుమారికి నానాటికి అతనిపైన్న గౌరవము హెచ్చిపోయినది.

౨

శ్రీనివాసరావు వ్యవసాయం దిన దినాభివృద్ధి పొందుతున్నది. చెల్లెలు వేసినతోటతోపాటు పక్కనే మరిమూడుఎకరాలు అన్నిరకములైన ఫల వృక్షములతోనూ నృత్యాలు చేయించినాడు. చెట్లతో ఆడుకుంటాడు. చెట్లతో మాట్లాడుకుంటాడు. ఆతనిమాటలు విని చెట్లు తలయెత్తి ఆతనివంక చూచి కిలకిల నవ్వుతవి. కాయలుకాచిన ఆతని చేతులు తల్లి ప్రేమతో చెట్లను స్పృశించుతవి.

తన పదియెకరముల పొలము చుట్టూ కొబ్బరితోట వేసినాడు శ్రీనివాసరావు. ఒక యెకరము చెఱకు ఒక యెకరము అరటితోట. ఒకయ్యెకరము పాదులతోనిండి సర్వకాలాలయందూ చుట్టుపక్కల పట్టణాల మార్కెట్టులను కూరలతో నింపుతుంది. తక్కిన మూడుయెకరాలూ ధాన్యం పండిస్తాడు. పది బస్తాలు తనకు సహాయంచేసే పాలివానికిపోయి తక్కిన ఇరవై తనకూ తనచెల్లెలికీ తిండికి మిగులుతున్నవి. తోటలోవచ్చిన రాబడులవల్ల పైఖర్చులూ కొదవ జీతాలూ వస్తున్నవి; ప్రభుత్వం వారిచ్చిన బాకీ తీరుతున్నది.

ఓరోజున తోటలో పని చేసుకుంటున్న శ్రీనివాసరావు దగ్గరకు సుబ్రహ్మణ్యము తల్లివొచ్చింది.

“ శ్రీనివాసరావూ! ఈ ప్రకారంగా వెళ్ళితే పదేళ్ళు దాటితే పొలం నీదైపోతుందికదా? ”

“ మీ ఆశీర్వచనంవల్ల మా పదిమందికీ యీ భూసంపాదన మిగులుతుందనే అనుకుంటున్నాను. ”

" ఐతే ఓ ప్రశ్న అడుగుతాను తండ్రీ! కోపపడకుంటే, నీ కనేక సంబంధాలు వొస్తూన్నవి. ఓ చక్కనమ్మాయిని తీసుకొచ్చి మాకళ్ళకరువు తీరుద్దూ! "

" మీ అబ్బాయికేమైనా సంబంధం ఆలోచించారా యేమిటండీ!"

" అందుకనే వొచ్చాను తండ్రీ! నన్ని రెండేండ్లనుంచీ మావాడు వేపుకతింటున్నాడు. స్వర్ణకుమారిని శ్యామలరావుకిస్తారుకదా అనే వుద్దేశంతో ఆమాటెత్తకుండా వూరుకున్నాము. ఇప్పుడలాంటిదేమీ లేదని మావాడు చెప్తాడు. మంచిముహూర్తం చూసి ఇవ్వాళ నన్ను పోరిపంపించాడు. మావాడికి మా వూళ్లో ఓ యిరవైయెకరాల భూమికూడావుంది. ఆ సంగతి నీకు తెలిసేవుంది. మా చిన్నతనంలో పెద్దలు పెళ్ళికూతుళ్ళనే అడిగేవారు. మీ స్వర్ణను మా సుబ్రహ్మణ్యాని కియ్యావలసిందని, నాయనా నీ రెండు చేతులు పట్టుకు అడుగుతున్నాను అమ్మాయి అభిప్రాయం తపకుండా కనుక్కో "

" అదికాదంటే దొడ్డమ్మగారూ! ఆస్తులకీ దానికీ చూడము. మా చెల్లెలియిష్టం యేంగావుంటే అలా మేము తప్పకుండా జరపవలసినవారమే " అని శ్రీనివాసరావు లేచాడు. సుబ్రహ్మణ్యాతల్లి చల్లగా వెనక్కి వెళ్ళిపోయింది.

"శ్యామ్ వుట్టివెర్రివాడు వాడు వుట్టిఫూల్. ఇంతప్పటినుంచీ ప్రేమించిన అమ్మాయిని కుక్కినపేనులాగ కిక్కురుమనకుండా ఇక్కడ వదలి వేసి వెళ్లిపోయాడు. ఇంతైనా వాడికి పౌరుషంలేదు. వాడిప్రేమ వొట్టి పుళ్ళక్కి. వీళ్ళిద్దరిప్రేమా చూస్తూ ఎంత ఆనందంపడేవాడు తాను స్వర్ణ హృదయం వాడేమి తెలుసుకున్నాడు ఆఁ! కళలట! కళోపాసకుడికి అందరి

హృదయాలూ తెలుస్తాయంటారు, వట్టి బూటకము. ఈ సుబ్రహ్మణ్యం ఎక్కడ దాపురించాడు బాబూ! ఇంతకూ ఎవరికర్మ వారిది " అనుకుంటూ ఆరడుగుల శ్రీనివాసరావు ఏనుగు గున్నలా విస విస యింటివైపు నడిచి పోయాడు.

3

శ్రీనివాసరావు యిల్లు తన స్వహస్తాలతో నిర్మించుకున్నాడు. స్వర్ణ దాన్ని అలంకరించింది. తోటలమధ్య ఆయిల్లు మణిపూసలా మెరిసిపోతూ న్నది. శ్రీనివాసరావు జీవితంలో ధ్వనిలేదు. అంతా వాచ్యమే. ఏదిచెప్ప దలచుకున్నా డొంక తిరుగుళ్ళు తిరక్కుండా, మొహమాటం లేకుండా కర్ర విరిచినట్టు చెప్తాడు- కోపమంటే ఎరగడు. కోపంవస్తే లయకాలరుదుడే. అసత్యవాదులంటేనే అతనికికోపం- అతనంటే అందరికీభయమూ, భక్తి కూడాను. అలాంటి శ్రీనివాసరావు ఏదో గొణుక్కుంటూ ఇంటిలో ప్రవే శించాడు. తన పడుకునే గదిలోకి వెళ్ళి తక్లీన్నీ యేకులూ తీసుకుని వినోబా భావే విధానాలతో త్వర త్వరగా దారం వడకడం ప్రారంభించాడు. ఏ ఆలోచనా తోచనప్పుడాతడు దారం వొడుకుతూంటాడు. తన కట్టుబట్ట లన్నీ అతడు వొడికినదారమే. "స్వర్ణా స్వర్ణా" అని చెల్లెలిని తన గంభీర కంఠంతో పిలిచాడు. తోటలో చెట్లకు నీళ్ళుపోస్తున్న ఆ బాలిక వనలక్ష్మిలా పరుగెత్తుకువచ్చింది

" ఎందుకన్నయ్యా పిలిచావు ? "

"పిలిచానమ్మా! చాలా ముఖ్యమైనకారణమే వున్నది- నీకు పెళ్ళి వారు వొచ్చారు- ఇదివరదాకా దూరంగావున్న వారు యిప్పుడే దగ్గరకు వొచ్చారు నన్నుసరించటానికి!"

"ఏమిటన్నయ్యా? అలావున్నా వేమిటి? ప్రసన్నంగావుండే నీ నుదురలా ముడతలు పడిపోయిందేమిటి? ఏదో కోపంగా వున్నావు. నాకు పెళ్ళివొద్దని యిదివరకే నీతో గట్టిగా చెప్పివున్నాను. ఈ భూమంతా నీదైనప్పుడు, అప్పుడు చూసుకుందాములే!"

"నాకదంతా తెలియదమ్మాయ్, శ్యామూనికీ నీకూ చెడిపోయిందటగా. ఇంక అడగనచ్చునట! ఆసంగతి వాళ్లకు తెలిసిందట. తెలిసిందటమ్మా! సుబ్రహ్మణ్యాంతల్లి తన కుమారుడికి నీ పాణిగ్రహణం కోరి రాయబారం వొచ్చింది. నీయిష్టం!"

ఇంత విరసంగా తన అన్నగారెప్పుడూ తనతో మాటాడలేదు. అతడు చెప్పినమాట లామెకు తిన్నగ యెక్కనేలేదు. ఆరునెల్లకిందట శ్యామం తనతో ఏమీ చెప్పకుండా వెళ్ళిపోయాడు. ఏమయినాడు? చెవులు అడ్డం పెట్టుకున్నా తనతోటలోని పువ్వులలోనుంచి అతనిపాటలు వినవస్తూనే వున్నవి. కళ్లకు అడ్డంపెట్టుకున్నా నాగలి నాగేటిచాలు, ఆదూరాన కొండలూ అతనిచిత్రాలను ప్రతిఫలిస్తూనే వున్నవి. తన హృదయంలోని అతని విగ్రహము స్పష్టరేఖామూర్తిగా చిరునవ్వులు నవ్వుతూనే వున్నది.

తోటపని చేసికొనివచ్చి ఎంత తియ్యగా శ్యామలరావు నవ్వుల్ని కలలుగంటూ వుండేది. ప్రతి పుట్టినరోజుకీ తన కొకబహుమతి యిచ్చేవాడు. చిత్రాలు, చిత్రవస్తువులు, చీరెలు, కుంకుమభరిణెలు, వెండివస్తువులు, గంధపు చెక్కడాలు శ్యాము ప్రేమతో అర్పించినవి కావూ?

"నిన్ను పూజిస్తానె స్వర్ణపాణీ!
నీవు నా ఆశవే స్వర్ణపాణీ!"

అన్న ఆతనిపాట తన వర నరాలలో తీగలు మీటుతున్నది. ప్రత్యూషపవనాలే ఆతని ముంగురులై, సాయంసంధ్యాకిరణాలే ఆతని మాటలై, నిర్మలజ్యోత్స్నలే ఆతని ఆటలై తన జీవితమంతా నిండుకొన్న శ్యామ్ తన చేయివదలి ఒక్కడూ, ఒక్కడూ వెళ్ళిపోయాడు.

తల్లిదండ్రుల అనుమతిఅడిగి ఏసంగతీ చెప్తానని సుబ్రహ్మణ్యముతల్లితో చెప్పమని అన్నగారిని కోరినది స్వర్ణ.

౪

శ్యామును జీవితమే భగ్నమైనది. స్వప్నాలు శకలములైనవి. ఒంటిగా ఈబ్రతుకు ఎడారిలో వేడిగాల్పులు వీస్తూవుంటే ఇసుకలో కాళ్ళు దిగబడుతూ ఎంతదూరం నడవగలడు తాను? కుంచెలకు చివరవున్న "సేబులు" వెండ్రుకలలోని ఎర్రటి రంగు ఆకాశంఅంతా ఎర్రటిమరకలతో నింపింది. గొట్టాలలోని రంగులు కర్రబారినవి. చిత్రలేఖనపు కాగితాలు ఎండి పొడి పొడిగ రాలినవి. ఎప్పుడూ తనకు చెలికత్తెలావున్న అలంకార దేవత మాసిన చీరెకట్టుకొని వివర్ణవదనంతో వెడలిపోయింది.

" ఆనంద మేలనే,
అమృత వీచిక లేల?
అడుగడుగున తగులు
నిడివి ముల్లులదారి!
ఆనందమేలనే?

కల లేల బ్రతుకులో ?
సెలయేటి ఝరి యేల ?

ధూళి నిండిన బ్రతుకు
తూళి విరుచుకు పడెనే!

ఆనంద మేలనే
అమృతవీచిక లేల

కారు రంగుల వచ్చు
కల్లోల ఫేనాన
తడిలేని కణమైన
ధావళ్యమే కళలు

ఆనందమేలనే?
అమృతవీచిక లేల? ”

పరికిణీ కుచ్చులు జారాడగా పరుగెత్తుతూ, మెళ్లో హారాలు గలగలా పాటలు పాడుతూ చిక్కులు పడుతూంటే తనతో ఆడుకున్నప్పుడు చిన్నతనంలో స్వర్ణలోని ఈ కర్కశత్వపు బీజాలు ఎక్కడా కనబడలేదే!

అప్పుడే పయ్యెద సవరించు క్రొన్నలు తాల్పు నవయౌవనపు తొలి పొద్దులలో ఆమెలోని వినూత్న పరిమళాలు ఈలాంటి కటువు వాసనలతో మిశ్రము కాలేదే! ఆమె అన్నగారు. తన ఊరు తన స్నేహవాంఛకై వచ్చినప్పుడు ఆబాలిక తనలోని దివ్యసౌందర్యము వికసించేరోజులలో ఎవో క్రొత్త అందాలు సేకరించుకొనే గాఢ సురభిళ ఘటికలలో తనకై అన్నతో ఆమె వెన్నంటివచ్చిన శుభముహూర్తాలకు అర్థమే లేదా?

తనకూ, తనస్నేహితుడు శ్రీనికీ వాదాలు మ్రోగిపోయినప్పుడు అన్నగారికి వ్యతిరేకంగా ఆబాలిక తనపక్షం వహించి వాదించిన తియ్యటి వాదనలకు ప్రయోజనమే లేదా! తన జన్మలో జన్మ తనప్రాణములో ప్రాణమూ,

ఆత్మలో ఆత్మ ఐన కళను వదలాలా? తన జన్మలో జన్మ, ప్రాణములో ప్రాణమూ, ఆత్మలో ఆత్మ ఐన ప్రేమనువదలాలా?

కళ తన ఆశయమూ. నిదానమూ! కళకోసమేకదా ఉద్యోగవాంఛ పూర్తిగ నాశనం చేసుకున్నది? ఈ ప్రేమబాలిక స్వర్ణకుమారి, ఆ కళతో రేఖకు రేఖా, వర్ణానికి వర్ణమూ, మూర్తికి మూర్తీరూపము పొందినదే. కళ వల్లకళాస్రష్ట లోకానికీ, లోకస్వరూపుడైన భగవంతునికీ సేవ చేస్తాడు. ఆ సేవలో కళాస్రష్ట తన సర్వస్వమూ ఆహుతి చేయవలసి వుంటుంది. అదే మహాయజ్ఞము- ఈ దివ్యత్యాగమే కళను ఉత్కృష్టపథాలకి తేల్చివేస్తుంది.

ఒక కళావ్యక్తి తన కళవల్ల లోకానికి సేవ చేస్తున్నాననుకోవటము తన్నుతాను మోసం చేసుకోవటం కాదా? కళ లోకానికి సేవ ఔతుందా? కళాకారుడని పేరువొస్తుంది- అలా పేరు రావడం ఒకని అహంకారానికి అలంకారం ఔతుంది గాని, పూజాస్వరూపము కాగలదా? తాను బూదిలో కలిసిన వెనుక కూడా తన పేరు నిలిచివుందనే భావము అహంకారానికి అధిస్థితి.

జీవించి వున్నన్నాళ్ళు కలిగే అనుభవాలే మోక్షస్వరూపాలౌతవి- జీవితానికి ఉత్తమానుభవము ప్రేమ- ప్రేమకోసం సామ్రాజ్యాలు వొదలిపెట్టారు ఎనిమిదవ ఎడ్వర్డు మొదలైన చక్రవర్తులు చిన్నతనాన్నుంచి తాను నమ్మిన ఒక బాలిక—తన జీవిత సర్వస్వమూ, తన సౌందర్య సర్వస్వము తనకు అర్పించటానికి సిద్ధంగావున్న ఒక బాలిక, ఇన్నాళ్ళ తన విషయంలో నిస్పృహచెంది కృశించి పోవలసిందేనా?

ఐతే ఆమెమాత్రం తన ఆశయాలు ప్రేమకోసం ఎందుకు ఆహుతించ కూడదు? యుగ యుగాలనుంచీ ఆడవాళ్లను కాలిక్రింద నేలరాశారు మగ

వాళ్లు- వాళ్ల సర్వస్వమూ భర్తలకోసము ఇదివరదాకా త్యాగాగ్నులకింధనంపోశారు- దివ్యసౌందర్యవతియైన ఒక బాలిక కోసం తన సర్వస్వమూ త్యాగము చేసికోవటములో ఉత్తమత్వంవున్నది గానీ. ఆమెను త్యాగం చేసుకొని రమ్మనటంలో లోక సాధారణగాక్షే పరిత్యాజ్యమౌతున్నది.

తనతో ఆమె ఒంటెగ వాహ్యాళికీ, సినిమాకూ వొచ్చినరోజులు, తన మాట వినేటప్పటికే ఆమె ఉత్పొంగిపోయిన ఘడియలు, తన్నామె స్పృశించినమాత్రాన తన దేహమంతా, తన మనస్సంతా విద్యుత్తరంగాలు ముంచివేసిన శుభ ముహూర్తాలూ ఇప్పుడు, అర్థంలేనివై పోవలసిందేనా?

౫

“ నాన్నగారూ! నేను వ్యవసాయం చెయ్యాలని సరదా పుట్టింది. మన మెరకపొలంలో రెండెకరాలు నాకివ్వండి. అందులో మంచితోట వెయ్యాలని వుంది” అని తండ్రినడిగాడు శ్యామలరావు.

శ్యామలరావు వూరు బెజవాడ బందరు రోడ్డుప్రక్క కంకిపాటికి ఇవతలవున్న ఇందుపల్లి గ్రామం. శ్యామలరావుతండ్రి సుబ్బయ్యగారు కుమారుణ్ని చూసి “అబ్బాయీ! వ్యవసాయం యేమిటోయ్? రెండు మూడు మంచి ఉద్యోగాలకు వీళ్ళువస్తే అక్కరలేదని తోసేశావు బెజవాడలో ఏదో కాలేజీ పెట్టానన్నావు. నీకు నిమిషానికో ఆలోచన. మనస్సు నిలుకడ లేదాయెను” అని కొంచెం కోపంగా అన్నారు.

“ మీరు గట్టిగ వొద్దంటే మానేస్తాను నాన్నా! నాకోర్కె ప్రతిదీ మీరు సంభవించేటట్టు చేశారు మీ ప్రేమకు ఎప్పుడూ కృతజ్ఞుణ్ణి. ఈ ఒక్క కోరకా తీర్చండి ఈ కోర్కెకూ, నా జీవితానికీ చాలా సంబంధంవుంది. ”

" అబ్బాయీ! తోట వేయడమంటే చాల డబ్బు ఖర్చౌతుంది"

" ఏదో కొద్దిఖర్చుతో తోట వేయాలని వుందండీ మనకున్న స్థితిలో మనకుటుంబాలకు డబ్బు కష్టసాధ్యమే. చదువుకోసం మీరు పంపించిన రూపాయలలో కొన్ని ఖర్చుచేయకుండా బ్యాంకులో ఉంచాను. అదే నా నాగలి దున్నటానికి పెట్టుబడి. "

" నాన్నా! నీ ఆరోగ్యం అంత బండరకపుది కాదురా! ఈ బండ పనిలో ఎందుకూ పనికిరాకుండా పోతావు, సందేహం లేదు_"

"డాక్టర్లూ, దేశనాయకులూ మళ్ళీ భూమాత పాదాలకడకు చేరండి దేశ సౌభాగ్యమూ, ఆరోగ్య సౌభాగ్యమూ, అక్కడే ఉన్నది? అంటు న్నారండి నాన్నగారూ! "

" ఉల్లికోడుపాలం నూతిదగ్గర ఒకయకరం దొడ్డికిచ్చుట్టూ వెదురు కంచెకట్టమంటాను వెంకన్నని. మొదలెట్టు. ఇదో మూన్నాళ్ళ ముచ్చట. తర్వాత నేను చెప్పలేదనిమాత్రం అనకు."

ఉల్లికోడుపాలంలో యెకరంతోట విభాగించారు. ఆ తోటలో నాగేటిచాలు నవ్వింది. బెజవాడ ముష్టివారి దుర్గానర్సరీ నుండి అంట్లూ విత్తులూ బళ్ళమీదవొచ్చి తోటంతా ముట్టడించాయి. అద్దకు తీసుకువచ్చిన మోటారుపంపు అమితవేగంతో పాతాళగంగాగానాన్ని శ్యామలుని కంఠా నికి శృతికలిపింది_

తోటకూర, గోంగూర, మెంతికూర కొత్తిమీరమళ్ళు, ఒకప్రక్కన కాబేజీ, కాలీ, ఉల్లంగి కారెటు విత్తనాలమళ్లొకప్రక్క. పచ్చని మొక్క లతో పక పకమన్నాయి. మామిళ్ళు, సపోటాలు. తీపినిమ్మలు బత్తాయిలు నిమ్మలు బలమైన అంట్లు బారులుతీర్చినవి. బొప్పాసి మొక్కలు, కొబ్బరిమొ

క్కలు తోటచుట్టూ కంచె పక్కనే కాపలా కాస్తున్నవి. ఒక మడిలో ముప్ఫైరకాల గులాబీలు, కేర్లయిన్‌డి ఆర్డెన్, పాల్నెరాన్, తెల్లఅమెరికను సుందరి పుష్పాలతో అలంకరించుకొని గాలిలో నృత్యాలు సల్పుతున్నవి.

మూడు నెలలు ఒళ్ళు తెలియకుండ స్వర్ణకుమారి సేవ మంత్రంకాగా శ్యామలుడు ఆరోగ్యం అంతా హూనం చేసుకున్నాడు. ఆతని చిత్రలేఖనం బొగ్గైన విల్లాలలో, ఆతని కవిత్వం తీగసంపెంగలో, ఆతని మధుర కంఠం మాలతీ మాధవీ లతలలో, రంగులు దాల్చి ఛందోగతుల నడిచి తాళగతియై ప్రసరించి పోయినవి.

పెద్దపాలి వెంకన్న ఎంతో సాయము చేశాడు. పలుచని సున్నితమైన ఆతని శరీరము తన పాతబంగారు ఛాయతో గ్రిసిపుచ్చుకొని కర్రపడి నల్లపడిపోయింది. ఆతని ఫాలంలోని కాంతి, కళ్ళలోని నృత్యము, పెదవులోని హాసము మటుమాయమైపోయి నాగేటి చాళ్ళకు ఎరువుగ రాలినవి.

౬

స్వర్ణకుమారి కనుల క్రింద కీనీడలు బయలుదేరినవి. అందమైన వంపులు సేకరించుకొన్న ఆమె పెదవులు తడి రబ్బరుతో చెరిపిన రేఖలులా మరకలు పడినవి. కొద్దవంపు తిరిగిన ఆమె చిత్రమైన ముక్కు సన్నగించి నిజముగ శుకనాసిక యైనది.

శ్రీనివాసరావు ఆమె భుజములు రెండు అదిమిపట్టుకొని “ చెల్లీ! నీకు మతిలేదు_ నాకు పౌరుషంలేదు. మనిద్దరికీ బుద్ధిలేదు. నీవీ సుబ్రహ్మణ్యాన్ని పెండ్లిచేసికొందామనేనా? నాన్నా అమ్మా దగ్గరనుంచి నీకిష్టమైతే

సంబంధం వొప్పుక్కో వొచ్చునని నాకు మూడు దినాలై వుత్తరం వొచ్చిన సంగతి యెరుగుదువుకదా? అంతభారం నీనెత్తిమీదే పడింది. వాళ్ళమ్మ నన్ను రోజూ అడుగుతుంది. ఏదో జవాబు చెప్పకపోతే నేను వొట్టి మూర్ఖుణ్నౌతాను. ఇప్పటికైనా—"

"ఏంచేయమంటావన్నయ్యా! లోకమంతా ఆడవాళ్ళని పశువ్యాక గొట్లాలని ప్రయత్నం చేస్తూనే వుంటుంది. నువ్వుకూడ లోకముతో పాటు వాడివే అయ్యావు. నాన్నా అమ్మా యిచ్చిన అధికారం నీనెత్తిమీదే పెట్టాను. నువ్వేచెయ్యి."

"ఇదిగో సోనూ! నన్ను పిచ్చివాణ్ణిచెయ్యకు చిన్నప్పటినుంచీ నువ్వు కొండమీద కోతిని తీసుకువచ్చి యివ్వమంటే తెచ్చియిచ్చాను. నా ఆలోచనలు మగవాడి ఆలోచనలు."

"నేను పొట్టిదద్దమ్మ ఆడదానిని."

"నీకెప్పుడూ సహజంగా వుండే నిదానమంతా యేమైపోయింది మాట్లాడితే తోకతొక్కిన తాచుపాములా లేస్తున్నావు."

"మాటలతో నన్ను బాధించకపోతే ఒక కొరడా తీసుకోరాదూ."

"అయ్యో! వెర్రితల్లీ! నువ్వేదిచెయ్యమంటే చేస్తాను నీయిష్టంవొచ్చినట్టుగ ఆలోచించుకొని నువ్వు ఆజ్ఞయిస్తే పాలించటం నావంతు. దీనికి మిన్నువొచ్చి మీదపడినా పాలెగూడును దులిపి వేసినట్టు దులిపివేస్తాను."

స్వర్ణకుమారికి కళ్ళు చెమరించినై. "అన్నయ్యా! క్షమించు నాకు మతిపోతూన్నది. సుబ్రహ్మణ్యం తల్లితో సంబంధం ఖాయమని చెప్పు. నాన్నకూ అమ్మకూ ఉత్తరం వ్రాయి—"

"తల్లీ! ఆలోచించుకొని చెప్తున్నాను"

"మళ్ళీ మొదలు పెట్టావూ! ఐతే నీయిష్టమే—"

"అబ్బా! ఎంతకోపం వచ్చేస్తుందమ్మా నీకు? ఈ తక్షణం వెళ్ళి సుబ్రహ్మణ్యం తల్లితో చెప్తాను. అమ్మకీ నాన్నకీ వుత్తరం వ్రాస్తాను. నువ్వు తొందరగా పెట్టించమంటే తొందరగా, ఆలస్యంగా పెట్టించమంటే ఆలస్యంగా ముహూర్తం పెట్టిస్తాను."

"ఎంతతొందరగా ముహూర్తం పెట్టించగలిగితే అంతతొందరగా పెట్టించు. భారత సౌభాగ్యం ఆలోచనలతోనూ ఆలస్యాలతోనూ వెనక్కు పోతున్నది. ఒక వ్యవసాయదారుని చెల్లెల్ని ఒక వ్యవసాయదారుని అర్ధాంగిగ, హా, హా, హా."

ఆమె వొళ్ళు తెలియని నవ్వు నవ్వుకుంటూ ఆనవ్వులో విరుచుకుని మూర్ఛలో పడబోయింది. పడబోయే చెల్లెల్ని చివాల్న ఎత్తుకొని రెండంగలలో ఆమె గదిలోకి తీసుకువెళ్ళి మంచంమీద పడుకోబెట్టి పక్కనున్న కూజాలోని నీళ్ళు ముఖంమీదచల్లి. పకిక్కి—బనొక్కి నవ్వాపాడు. ఆమె గజ గజ వణికింది.

"సోన్! కంగారు పడకమ్మా! మేమంతా కలిసి నీకు రాక్షసుల మైనాము. శ్యామసుందరు డోకవంద ఇదిగో ఈ మందుపుచ్చుకుని పలక కుండా పడుకో. మామూలుదానవౌతావు" అంటూ శ్రీనివాసరావు తన గదిలోకి పరుగెత్తివెళ్ళి తనవద్ద యెప్పుడూ సిద్ధంగావున్న మందులపెట్టె పట్టుకువచ్చి యింక బ్రోమైడు యిచ్చి తల నిమురుతూ ఆమె నిదురపోయే వరకు కూచున్నాడు. బలపూర్ణములైన సమ్మోహన శక్తిగల అతని హస్త

తలస్పర్శలో ఆ బాలిక నెమ్మదిచెంది చల్లగా నిద్రాదేవి ఒడిలో మైమర చినది.

ఆ సాయంత్రం బండికట్టించి ఐదుమైళ్ళలో వున్న రైలుస్టేషను చేరుకున్నారు, అన్నా చెల్లెళ్ళు. శ్రీనివాసరావు తన చెల్లెల్ని స్వగ్రామమైన బెజవాడ తీసుకు వెళ్ళాడు.

మూడవ భాగము

౧

స్వర్ణకుమారితండ్రి తన కుమార్తె సుబ్రహ్మణ్యాన్ని పెండ్లి చేసుకోటానికి నిశ్చయించుకుందని సుబ్బయ్యగారికి ఇంటుపల్లి ఉత్తరం వ్రాశాడు. ఆ క్రిందటిరోజునే వొంట్లో బాగాలేదని శ్రీనివాసరావు చెల్లెల్ని తీసుకవొచ్చి ఆమె ఆరోగ్యంతో తిరుగుతూ వుండటం చూచి వారంరోజుల్లో తిరిగి వెళ్ళిపోయాడు.

స్వర్ణకుమారికివచ్చిన అనారోగ్యం విషయంలో సుబ్రహ్మణ్యంమాటే మరచిపోయిన శ్రీనివాసరావు కొంత కాలమైందాకా యేమాటా సుబ్రహ్మణ్యంతో తేల్చుకూడదని నిశ్చయం చేసుకున్నాడు. ఈ సంగతి స్వర్ణకుమారికి గాని వారితండ్రి రాధాకృష్ణయ్యగారికిగాని తెలియనీయలేదు. అన్న

గానీసంగతి సుబ్రహ్మణ్యముతో చెప్పినట్లే భావించుకొన్నది స్వర్ణకుమారి. ఆమె హృదయంలో నుంచి ఎంత చెరిపివేసుకుందామనుకున్నా శ్యామలుని చిత్రం మాయంకాదు. నవ్వుతూ నాట్యం చేసే కళ్ళతో పెదవులతో అతడామెకు సర్వకాలమూ ప్రత్యక్షమౌతునే వున్నాడు.

రెండేండ్లనాడు తన పుట్టినరోజున అతడు బహూకరించిన 'విశాల భారత' అనే ఉత్కృష్ట చిత్రము తన పడకగదిలో ఎట్టఎదుట గోడకు వ్రేలాడుతూ వున్నది. రెండెడ్లబండి కొండలూ పొలాలూ మధ్య పుంతలో వెళ్తూన్నది. బండిపైన బస్తాలమీద చిన్నకుర్రవాడొకడు ధాన్యపు వెన్నులలోని గింజలు తీసుకుని నములుతూన్నాడు. కొండలూ, పొలమూ, చెట్ల యొక్క సౌందర్యము అలవరచుకొన్న బలిష్ఠుడైన రైతు బండి తోలుతూన్నాడు. ఆకాశమూ, తీగెలూ పువ్వులూ అందాలుపుణికిపుచ్చుకొన్న ఆ రైతు భార్య బండివెనకనే నెత్తిమీద తట్టతో నడిచి వొస్తూన్నది. దూరాన ఆ లోయలో ఒక వూరు సూర్యుడస్తమిస్తూన్నాడు. ఆకాశంలో పైన తదియనాటి చంద్రవంక. ఈ రెండునూ "విశాలభారత"లోని వృద్ధత్వమూ నవ్యత్వమూ చాటుతూన్నవి. భారతీయ విధానాన్ని చిత్రించిన అద్భుత చిత్రమిది. లక్నో ప్రదర్శనలో ప్రథమ బహుమతి నందినది

ఆ చిత్రము దివ్యము. ఆ చిత్రించిన చిత్రకారుడు తనకు దూరమైపోయాడు. అల్లరివాడు. ఎప్పుడూ తనను నవ్వించేవాడు. అతడు తన జీవితాన్ని ప్రతిక్షణమూ స్పృశించి తనకైవశం చేసుకొన్నాడు. తానాతని కళ్ళల్లో కాంతులు పొందింది. అతని నవ్వుల్లో నాట్యమాడింది. "నువ్వు నాకు స్వర్ణదేవివి. నీ మందహాస పవిత్రకిరణంలో నా జీవితము నాశక్తి పుష్టిచేర్చుకుంటుంది స్వర్ణసానీ" అని తన్ను అతని హృదయాని కద్దుకొన్న

గంగానదికడ ఒక్కదివ్యక్షణ మామెకు స్ఫురణకు వొచ్చింది. ఆ నాడామె పొందిన మహదానందము క్షణికమాత్రమే ఐంది. తన మాటలకే కోపంవచ్చి అతని సహజామృత రసప్రవాహంలో తన కోపం తీర్చక పిరికివానిలా వెళ్ళి పోయాడు.

తాను కోరేది దేశ సౌభాగ్యం దేశసౌభాగ్యాని కాధారం నాగలి. నాగలీ! నువ్వు వేదానివి నువ్వు పురాణేతిహాసవు, నువ్వు భగవద్గీతవు. నువ్వు భారతీయహృదయానివి. నీవల్ల పాశ్చాత్య నీచభావ నీరసం పోబడ్డ మాదుర్బలత్వాన్ని ఏనాటికానాడు పటాపంచలు చేస్తున్నావు. శ్యామసుందరుడు నాగలి పట్టకపోతేనేమి? నాగలిని కీర్తించే కళా సృష్టకు తావులేదా? లలితంగా కుంచెను పట్టుకునే చేయి కర్కశంగా మేడితోకను పట్టవలసిందేనా? నాగలినీ నాగేటిచాలునీ కీర్తించటము దేశసేవకాదా? శ్యామసుందర్! నువ్వే మిచేస్తూవుంటావు. గంగవొడ్డున నీవుచేసిన బాసలు, అన్నగారింట్లో నీ డగ్గుత్తిక కంఠం, అర్థంలేనివేనా శ్యామూ?

౨

అనవసరమైన సాహసాలకు అతీతల అర్థవత్పూర్తమైన శాంత కాంతి వెలుగుతూ ఉంటుంది మనుష్యుని జీవితంలో ఎంతలోతైనా తవ్వి నూతులలో పాతాళగంగా ప్రవాహాలు పారకిస్తారు గాని తన హృదయంలో కఠినమైన పైభాగం తవ్వుకొని తన ఉత్తమత్వం తాను తెలిసికోలేదు. తనచెల్లెలి దాలోటు, తన పాణిమిక్కుసిను శ్యాములునిదా? ఈ రెండు జీవితాలు భగ్న

మయితే తాను బాధ్యుడుగాక ఎలాగు? అసలు సత్యానికి దూరమైన వంకరలు భావాలు నిజమని తోస్తే, వాటినే నమ్మి జీవితం భగ్నం చేసుకోడంలో ఎంతమంది ఆరితేరినవారో!

శ్రీనివాసరావుకి వ్యవసాయంపైని మనస్సుపోనటంలేదు. సుబ్రహ్మణ్యం వచ్చి మాట్లాడడమే అపశ్రుతిగా తోచేది వ్యవసాయమంతా వంలేసి ఎక్కడికైనా పారిపోవాలనుకొన్నాడు.

బెజవాడలో అటూ ఇటూ తోచక తిరుగుతూ, వ్యవసాయంలో అన్నగారూ ఒక్కరూ ఉన్నారు, అక్కడికి ఎందుకు వెళ్ళకూడదా అనుకుంటుంది స్వర్ణకుమారి. అక్కడ ఆ సుబ్రహ్మణ్యం వచ్చి పలుకరిస్తాడు వెఱ్ఱివాడు, పాపం! అతనికేమి తెలుసును. తన హృదయంలోని గాఢమైన భయంకరమైన ఈ ఆవేదన? ఆశ్యామువిూద కోపంకొద్ది ఈతన్ని తన జీవితంలోకి రానిచ్చింది. అవును అందువల్ల తనతప్పేమి? తన జీవితపథమూ, తన ఆశయాలు, తన స్వప్నాలు గుర్తించలేని ఒక మూఢుడు తన జీవితభాగస్వామి ఎట్లా అవుతాడు! ధైర్యమూ పట్టుదలా, గట్టితనమూ లేని నీరసత్వపు ఆడది అవడంచేత తానిల్లా బాధపడుతోందిగాని, ధీరస్వభావలగు ఉత్తమస్త్రీలు ఈ అటు నిటు ఆవేదనలలో అల్లాడి పోనేపోరు.

తన వ్యవసాయం ప్రారంభం అయి నాలుగు నెలలయింది. ఈతోట వేయడంలో ఏమి కొత్తతనం ఉంది?

కళలో సర్వకాల సత్యత్వముంది. విధానాలు కొత్తవి. కళలో పరిశోధన చెయ్యవచ్చును. 'డాడా ఇజమో, ఫ్యూచరిజమో, ఇంప్రెష నిజమో, ఎప్పుడూ కళాప్రపంచంలో ఉద్భవిస్తూ ఉంటవి.

వ్యవసాయంలో సత్యత్వం లేదా! ఎప్పటికప్పుడు కొత్త కొత్త రీతులు రావటంలేదా? కృషీవలుడు మాత్రం ఒక రకమైన కళాస్రష్ట కాడా? కొత్త రకపు పంటలు అనేకులు పండిస్తున్నారు. స్రష్ట అయినవాడు తోటలు వేయడంలో కొత్త రకపు పూలు, పండ్లు ఎప్పటికప్పుడు, కల్పించడంలేదా?

కళ మాత్రం! ఊహాప్రపంచంమాత్రం వట్టికల్పన. ధరిత్రీమాతృకృషి సత్యమైనది. అందువల్ల వచ్చేఫలితం కళ్ళఎదుట మూర్తిస్తుంది.

ఈ ఆలోచనలతో శ్యామలరావు నుదురున చెయ్యిపెట్టుకుని కూర్చున్నాడు. అప్పుడే సుబ్బయ్యగారాయన దగ్గరకు వచ్చారు.

“ నాన్నా! నానాటికీ తీసికట్టు నాగంభట్లా ఔతూన్నావురా! ఏమీ తోచనమ్మ ఏతామెత్తటం ప్రారంభించిందట. డబ్బిచ్చి తద్దినం కొని తెచ్చుకుంటే వేయిచ్చినా వెళ్ళదట. అలావున్నది నీవిషయం. కళ్ళునూతులైపోయాయి బోర ఎండిపోయింది. రాత్రిళ్ళు దగ్గుతూవుంటే నా గుండె గుభేల్లు మంటుంది ”

“ నా వొంట్లో బాగానే వుంటున్నదండీ నాన్నగారూ!”

“ ఈరోజుల్లో పెద్దవారు చెప్పటం చిన్నవాళ్ళు వినడం పోయిందిగా! అంతా బోల్షివిష్టులు. మేంచేతుల్తో నడుస్తాము; అదె అందంఅంటారు. ఏమైనా వొచ్చిందంటే సుయ్యోగొయ్యో చూచుకోవాలి మేము. వరప్రసాదులాంటి కొడుకని మీఅమ్మ గోలపెట్తోంది. మా కడుపున పుట్టింది నీవొక్కడవు. ”

"మీకు బాధ స్తమండీ?"

"ఔను! మాకు బాధ స్తం. నీకు నిదానం. నువ్వెందుకు వ్యవసాయం తీసుకున్నావో నాకు తెలియకపోలేదు. బెజవాడలో రాధాకృష్ణయ్యగారి కుమార్తె స్వర్ణకుమారి అన్నగారితో పాటు వ్యవసాయం చెయ్యటానికి కుంతలూరు వెళ్ళింది కదా! ఆ అమ్మాయితో పాటు నువ్వు ఎందుకు వ్యవసాయం చెయ్యకూడదని నీకు బుద్ధిపుట్టింది."

"నాన్నగారూ! మీ రనవసరంగా నన్ను బాధపెట్టటానికి కివ్వాళ తలచుకున్నట్టుంది"

"ఓయి వెర్రివాడా! నేను బాధపెట్టటమేమిటి? చిన్నతనాన్నుంచీ ఆ అమ్మాయిని నీకిస్తాననటం, నేనూ రాధాకృష్ణయ్యా ఈ విషయం నిశ్చయించుకోవడం, అందరు పెద్దలు ఆశీర్వదించటం జరిగింది. నువ్వు చదివే కాలేజీలోనే ఆ అమ్మాయి చదవటం, మీరిద్దరూ ఒకరినొకరు పెండ్లి చేసుకుంటారని ఉవ్విళ్ళూరుతోవటం లోకమంతా ఎరుగును"

శ్యామలుడు మౌనం.

"నెలరోజులకి ఒదట ఆయన ఓ ఉత్తరం వ్రాశాడు. వాళ్ళమ్మాయి స్వర్ణకుమారి శ్రీనివాసరావుతో పాటు వ్యవసాయం చేస్తూన్న ఒక అబ్బాయిని పెండ్లి చేసుకోవడానికి నిశ్చయించుకుందనీ, తనకు [illegible] గట్టిపట్టు పట్టడంచేత తాము ఆమోదించవలసి వచ్చిందనీ తన్ను క్షమించవలసిందని ఆయన వ్రాశారు. నీ మనస్సు బాధపడి పోతుందని నీకప్పుడావుత్తరం చూపలేదు."

శ్యామలుని మోము వివర్ణం చెందింది. నీరసించివున్న శ్యామలుడు తలదిమ్ముపట్టి ఫెళ్ళున విరుచుకొని పడిపోయాడు. "నాయనా!" అంటూ కొడుకును రెండు చేతులతో ఎత్తి మంచంమీద పడుకోబెట్టి సుబ్బయ్యగారు

"ఏమే నీళ్ళు" అని కేక పెట్టాడు. "ఏమిటండీ! ఏమిటండీ!" అంటూ తల్లికంగారు పడుతూ వచ్చింది. మంచంమీద శవంలా పడివున్న కొడుకును చూచి "ఓయి నాయనో, అమ్మో" అని కేకలు పెట్టింది.

"నోరుమూసుకో! వాడి ప్రాణం కడగట్టింది. పరుగెత్తుకువెళ్ళి డాక్టరుగారిని అర్జంటుగా రమ్మని కబురు పంపించు" అని సుబ్బయ్యగారు కొడుకు మొహంమీద నీళ్ళు గట్టిగ చల్లి కుమారుడి నాడి పరిశీలిస్తూ అతని మొహంవంక వాగ్రమూచి కళ్ళు చెమరించటంవల్ల పైమీద కండువాతో ఎడమచేత్తో కళ్ళు తుడుచుకున్నాడు.

3

శ్యామలరావు కళ్ళు తెరిచాడు తల్లివంక మొహం తిప్పి "ఏమీ లేదమ్మా! కంగారు పడకు" అని లేవబోయాడు.

తండ్రి "నాయనా! వద్దు" అని వారించి కుమారుని మంచంమీద పడుకోబెట్టాడు. ఇంతట్లో డాక్టరుగారు వొచ్చారు. శ్యామలుని పూర్తిగ పరీక్ష చేసి అతిబలహీనతవల్ల గుండెకూడ బలహీనంగా ఉందనీ శ్యామలుని నరాలకు దెబ్బ తగిలిందనీ పూర్తి విశ్రాంతి, జాగ్రతగ వైద్యంచేయటం ముఖ్యమనీ చెప్పి "గ్లూకోజు" మందు 'ఇంజెక్షను' ఇచ్చి ఇంటికి వెళ్ళి మందులు పంపిస్తానని వాళ్లందరకు ధైర్యం చెప్పివెళ్ళాడు.

శ్యామలరావు లేవలేదు. కాళ్ళూ చేతులు సళ్ళుకుపోయినవి. అధికాచమాన, అల్పాచమానాలు మంచంమీదనే. "నీరసం! నీరసం! కాఫీ" అని గంట గంటకూ నీరసస్వరంతో అడగటము ప్రారంభించాడు. అతని కేదో అపరిమితభయం ఉదయించింది మాట్లాడితే డాక్టర్ను పిలవమంటాడు డాక్టరు ధైర్యం చెపుతూంటే ధైర్యంగా వుంటాడు.

ఒకసారతనికి వేగనాడి [Trachycordia] ఒకసారతనికి మంద నాడి [Bradycordia] ఏమీ ఈ ప్రాణానికింత కంగారూ? తాను ప్రేమించిన స్వర్ణకుమారి ఇంకో అదృష్టవంతుని జీవితంలో భాగస్వామిని ఔతూంటే భగవంతుడేదో మంచిదారే చూపిస్తున్నాడు. బాధ లేకుండ జీవితం మాయమైపోతే ఆబాలిక దారి నిష్కంటక మౌతుంది, తాను లోకంలోలేని భావం ఆమెకు తోచినప్పుడు తనకోసం ఒకసారైనా విచారించకుండా వుంటుందా? ఈ ప్రేమ కాశించటం తుచ్ఛమా! పురుషునికి స్త్రీమీదనూ స్త్రీకి పురుషునిమీదనూ వుండే ప్రేమే జీవితంలోకల్లా ఉత్కృష్టమైన ప్రేమ. ఆప్రేమ నిష్కల్మషమైతే భగవంతునిమీద ప్రేమే ఔతుంది ప్రేమ_ జీవితం భగ్నంచేసి పెట్టుకోవటానికి తెచ్చిపెట్టుకున్న విషం! బంగారపు గిన్నెతో నింపుకొని తాను తాగుతూన్నాడు—వ్యవసాయం—కళలు ప్రేమ—

డాక్టరుకి శ్యామలరావు సంగతి చూస్తే కొంచెం భయమే వేసింది. మదరాసో, విశాఖపట్టణమో తీసుకెళ్ళితే ఉత్తమమని సుబ్బయ్యగారికి సలహా చెప్పాడు. తానుగూడా వస్తానన్నాడు. సుబ్బయ్యగారుకొడుకుతో నెమ్మదిగ “నాన్నా! విశాఖపట్టణం వెళ్దాంరా” అన్నాడు.

నీరస కంఠధ్వనితో శ్యామలుడు “ఏమీ జబ్బులేదండీ! రెండు రోజుల్లో నెమ్మదిస్తుంది.” అని అన్నాడు. కుమారుని కంఠంలోని నిస్పృహా, హృదయంలోని బాధా, సుబ్బయ్యగారు కనిపెట్టకపోలేదు.

“నాన్నా నీ ఇష్టంవచ్చినపని చేసుకో! నీకు కావలసిన డబ్బిస్తాను, బెంగపెట్టుకోకు. అనవసరమైన హృదయంలోని బాధ నిన్ను క్రుంగదీయుటమటువుండగా కడుపునపుట్టిన నీవొక్కడమీదా ఆధారపడివున్న నన్నూ,

మీ అమ్మనీ, మహాబాధా నరకమూ పాల్జేపడదోస్తుంది. నా జన్మంతా నీ మీదే ఆధారపడివున్నది. ధైర్యం తెచ్చుకొని నన్ను రక్షించుకో! "

తన హృదయంలోని బాధతోపాటు, తండ్రిగారి బాధకూడ శ్యామ సుందరునకు జబ్బును ఇబ్బడి చేసింది.

ఆనాడు అతి ఆవేశంతో సుబ్బయ్యగారు పెద్ద వుత్తరం వ్రాసి రాధాకృష్ణయ్యగారికి బెజవాడ పంపించారు.

౪

వెళ్ళిన దగ్గరనుంచీ అన్నగారిదగ్గరనుండి వుత్తరాలే లేవని స్వర్ణ కుమారి ఆలోచించుకుంటూ ఒక ఇంగ్లీషు నవల చదువుకొంటోంది. రాధా కృష్ణయ్యగారు కూతురు దగ్గరకు వచ్చి "స్వర్ణా! మీ చదువులన్నీ మా పెద్ద వాళ్ళ ప్రాణాంతకాలైనాయి" అని అన్నారు

" ఏమిటండీ నాన్నగారూ! మీరుగూడ మాచదువులమీదే కత్తి కట్టారా! నేను చదువుకుంటానని ముచ్చట పడితే మీకు చెప్పించమని యెక్కడవుంది ? "

" ఔను నానెత్తిమీదకుండ నేనే బోర్లించుకొన్నానులే."

" ఆలా మాటాడుతూన్నా రేమిటండీ, నాన్నగారూ!"

" ఏమీలేదు; ఇందుపల్లినుంచి వుత్తరం శొచ్చింది. "

స్వర్ణకుమారి మౌనము.

" నాకేమిచేయాలో తోచకుండా వున్నది "

"ఉత్తరం ఏమని వొచ్చిందండీ!"

"శ్యామలరావు తండ్రి సుబ్బయ్యగారు వ్రాశారు."

స్వర్ణకుమారి తలవంచుకొని కాలి బొటనవేలుతో నేల రాస్తూన్నది,

"శ్యామలునికి చాల జబ్బుగ వుందిట!"

"ఏమిటండీ!"

"కుంతలూరునుంచి వొచ్చినప్పటినుంచీ శ్యామలరావు వ్యవసాయం ప్రారంభించాట్ట! చిక్కి శల్యమైపోయాట్ట. తండ్రి ఎంత చెప్పినా వినలేదట. నేను వెనక సుబ్బయ్యగారికి నువ్వు సుబ్రహ్మణ్యాన్ని పెళ్ళి చేసుకుండే విషయం వుత్తరం వ్రాశాను. ఆ సంగతి ఇన్నాళ్ళదాకా కొడుకుతో చెప్పకుండ మూడురోజుల క్రిందట తండ్రి శ్యామలరావుతో చెప్పాట్ట. ఆవార్త వినటంతోనే శ్యామలుడు విరుచుకుపడి పోయాట్ట—"

"ఏలా వుందండీ!"

"డాక్టరు వైద్యం చేస్తున్నాడట! విశాఖపట్టణం తీసుకువెడదామని అనుకుంటూన్నారట. మీ యిద్దరి చిన్నతనంలో నేనిచ్చినమాట జ్ఞాపకం చేసుకోవలసిందని సుబ్బయ్యగారు వ్రాశారు—"

"నాన్నా మీరు కారుమాట్లాడించి ఇందుపల్లి ప్రయాణం కండి. అమ్మా మీరూ, నేనూ తత్‌క్షణం బయలుదేర వెళ్ళాలి. అన్నయ్యకీ శ్యామరావుకీ స్నేహితుడు ఈవూళ్లో డాక్టరు జగన్నాధరావుగారున్నారే ఆయన్నికూడ తీసుకువెడదాం. అన్నయ్యని తత్‌క్షణం రమ్మని వుత్తరం వ్రాసి ఇందుపల్లినుంచి వొచ్చిన వుత్తరం జతపర్చి మనిషికిచ్చి పంపండి" అని కన్నీళ్ళతో కంగారుతో బట్టలు సర్దుకొంటోంది. రాధాకృష్ణయ్యగారు విస విస వెళ్ళిపోయారు.

స్వర్ణకుమారి హృదయంలో "కాశీవిశ్వేశ్వరా! నీ సాక్షిగా మే మిద్దరం ప్రేమప్రతిజ్ఞ తీసుకున్నాము. నా శ్యామలుని రక్షించు. మేమిద్దరం కలిసి నీదగ్గరకు వస్తాము. తండ్రీ!" అని ఏడ్చినది. ఆమె కన్నులూ ఏడ్చినవి.

౫

ఏదో నల్లని మత్తుకలలతో, మండే బాధతో ఈతకందని లోతులు గల నీరసంతో "అమ్మా" అంటూ ఓమాటు తల్లిని కాళ్ళు పిసకమంటాడు. ఓమాటు వొద్దంటాడు శ్యామం.

శ్యామలుడు ఆ అతినీరసములోనే ఏదో కారుచప్పుడువిన్నాడు. ఇంతలో డాక్టరుగారు వొస్తూన్నారని సుబ్బయ్యగారు వచ్చి కొడుకుతో చెప్పాడు.

"స...రే...లెండీ..." అని శ్యామలుడు కళ్ళు తెరిచాడు.

డాక్టరు విశ్వనాథంగారు డాక్టరు జగన్నాథరావుతో గది గుమ్మం వద్ద ప్రత్యక్షమయ్యాడు. జగన్నాథరావు గదిగుమ్మంనుండి లోపలికి గబగబ వచ్చి "ఏమిరా, శ్యామ్! మహా మొనగాడ వయ్యావుట! నీ స్నేహం యేడ్చినట్టేవుంది. కాస్త కబురు పంపకూడదు కాబోలు? ఏదీ చెయ్యేదీ?"

జగన్నాథరావు చిన్నతనంలోనే ప్రసిద్ధి సంపాదించుకున్న డాక్టరు. శ్యామలునికన్న నాలుగేళ్ళు పెద్ద. శ్యామలునిగుండె బాగా పరీక్షచేశాడు. రక్తపుపోటు యంత్రంతో ముంజేతినాడి పరీక్ష చేశాడు.

"గుండెలో జబ్బేమీలేదు. నరనీరసత్వమూ, బెంగా తప్ప ఏమీ లేదు. పదిరోజులు పాటు నాదగ్గరవుండటము నాతో సినిమాలకు రావడము

నేనివ్వాళ నాతో తీసుకువచ్చిన మంచి నర్సుచేతుల్లో ఉపచారం పొంద టము, ఇదీ వీడికి వైద్యము. ఒరే శ్యామ్! ఈ నర్సుని చూశావూ! చాలా ప్రజ్ఞావంతురాలు. నువ్వెరుగున్నమ్మాయేట. జనరల్ ఆస్పటలులో నర్సుల చేతిలో ఎప్పుడూ పడలేదు కాబోలు? ”

శ్యామలుడు ఆనందము, బాధ సమ్మిశ్రిత మయ్యే నవ్వుతో స్నేహి తుని అరచెయ్యి తన ముఖానికి అద్దుకున్నాడు.

“ ఒరే శ్యామ్! మా నర్సు చాల అందమైనదిసుమా! జాగ్రత్తగావుండు లేకపోతే నాకు ఈర్ష్యవొస్తుందిసుమా. ”

“ నీ మొహం! ఎప్పుడూ ఇలాంటిమాటలే ” అని నవ్వుతూ అన్నాడు శ్యామలుడు. ఆ నీరసత్వంలో బలం కలుగుతున్న ఛాయలూ వున్నవి.

“ నువ్వు కంగారుపడకపోతె ఆ అమ్మాయిఎవ్వరో చెప్తాను ”

“ నాకు నర్సెందుకురా! ” మాట యింకాదుటువుగా వున్నది.

“ ఈ గోజుల్లో జబ్బులకి నర్సులు లేకపోతే లాభంలేదు. అంచేత ఆ నర్సుపేరు చెప్తూన్నాను. ఆమె పేరు బంగారం! ”

శ్యామసుందరుని కళ్ళుమెరసినవి. ఆతని గుండె దడ దడ కొట్టు కున్నది. శ్యామసుందరుని చేయి తనచేతితో పట్టుకుని నాడిపై వ్రేళ్ళు యింతవరకూ వుంచివున్న జగన్నాథరావు,

“ ఒరే! నాడి ఎంతవేగంగా కొట్టుకొంటోందో. తగ్గు తగ్గు, అబ్బా! ఏమి సంతోషమండీ, మావాడికి బంగారునగలు చూట్టం, బంగారురంగులు చూట్టం, మాయిష్టం. ఈ నర్సుపేరు వొట్టి బంగారు కాదురోయి, బంగా రపు కొమార్తె, స్వర్ణకుమారీదేవి, సుబ్బయ్యగారూ! ఆ నర్సునిలా పిలవండి!”

గుమ్మం బైటనుండీ ఈ మాటలన్నీ వింటూన్న స్వర్ణకుమారి చిరునవ్వు నవ్వు కుంటూ గదిలోనికి వొచ్చింది. స్వర్ణకుమారి చూపులూ, శ్యామసుందరుని చూపులూ జగత్స్వరమూ మరచి ఒక దానిలో ఒకటి లీనమైపోయాయి.

“మానర్సుని చూస్తే నే నాడి బాగా ఇంప్రూవైందే; అవిడ పరిచర్య చేస్తే రేపే లేచి నడుస్తాడు. నీ డ్యూటీలో చేరమ్మా, నర్సూ!”

ఇంతట్లో రాధాకృష్ణయ్యగారు, స్వర్ణకుమారి తల్లి మహాలక్ష్మమ్మ గారూ, లోపలికి వొచ్చారు

రాధాకృష్ణయ్యగారు, “ఏమోయ్ శ్యామం! జగన్నాధరావు రేపు పొద్దున్నే మనమంతా బెజవాడ వెళ్ళాలని దారిలో చెప్పాడు. నీ వెనకటి మిసిమితనం వొచ్చేవరకూ మా యింటిలో వుండాలిసుమా! తర్వాత నీ యిష్టం. ముహూర్తానికి తరలివచ్చేవరకూ మాయింటికి వచ్చినా సరే, లేక పోయినా సరే!”

ఆ రాత్రికి శ్రీనివాసరావు వచ్చాడు. శ్రీనివాసరావు, జగన్నాధరావు, శ్యామలరావు ఉత్తమ స్నేహానందంలో తరంగాలులా పైకుబికారు. సుబ్రహ్మణ్యానికి మాట యివ్వలేదని వారందరితో చెప్పాడు శ్రీనివాసరావు. ఈ ఆనందంలో నీరసంమాట మరచిపోయి శ్యామలరావు కూర్చునే మాట్లాడుతూన్నాడు. స్వర్ణ దివ్యదేవతలా పడుకోమంటూ శ్యామలుని కేకలువేస్తూ అతని ఫాలంపై హస్తతలంవేస్తూ తన నర్సుపని బాగా చేస్తూన్నది.

మర్నాడు ఉదయం శ్యామలరావు గదిలోనికి నవ్వుతూ అతనినర్సు కాఫీ మందూ పట్టుకువొచ్చింది.

“శ్యామ్! మందుపుచ్చుకొని, కాఫీపుచ్చుకో”

“నువ్వు రావటమే మందు.”

"పొద్దున్నే అన్నయ్య నువ్వు వేసిన తోట చూసివొచ్చాడు. నాతో సమే ఆ తోట వేశావు! నీ ప్రేమంతా ఆ తోటలోనే అన్నయ్యకు కనపడిందట. నీ ప్రేమకు నేను పాత్రురాల నౌతానా శ్యామ్."

"ఇలారా సొన్నసానీ! నాగుండెలు ఎలాంటి రాగాలు పాడుతూన్నాయో విందుగానీ. స్టెథస్కోపుతో కాదు! నీ చెవితోనే విను." ప్రఫుల్లమైన కన్నులతో, మోముతో ఆమె అతని కౌగిలిలో చేరింది.

"మనం ఇద్దరం కాశీ వెళ్ళాలి, నేను మొక్కుకున్నా."

"ఆత్మేశ్వరీ! సొన్నసాని! నా సొన్నసానీ! కాశీకే కాదు. సర్వ దివ్య క్షేత్రాలకు నీతో యాత్రలు సలుపుతాను. ఇది కలే అనుకుంటున్నాను"

"కలా, కళా?"

"సోన్! నిన్ను వదలి ఎల్లా ఉండగలుగుతున్నానో."

"మనం బెజవాడలో లలితకళాశాల ఎప్పుడు ప్రారంభించడం"?

"వ్యవసాయంలోని అందం రంగరిస్తూ త్వరలోనే"

శ్యామసుందరుడు ఆమె చెంపలు పట్టి కళ్ళల్లోకి చూసి ఆమె ఫాలం ముద్దుపెట్టుకున్నాడు